

ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΟΝΟΜΩΝ ΣΤΗΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ

THE CONTRIBUTION OF ACADEMIC LIBRARIANS IN INFORMATION LITERACY

Στέλλα Κορομπίλη,¹ Αφροδίτη Μάλλιاري,² Χριστοδούλου, Γιώργος³

A.T.E.I. Θεσσαλονίκης

¹Ph.D., Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, koro@libd.teithe.gr

²Ph.D, Εργαστηριακός Συνεργάτης, malliari@libd.teithe.gr

³MSc., Εργαστηριακός Συνεργάτης, gxristod@jour.auth.gr

Περίληψη

Η παρούσα μελέτη θεωρεί ότι οι βιβλιοθηκονόμοι πρέπει να συμμετέχουν στην ανάπτυξη πληροφοριακής παιδείας, βοηθώντας τους χρήστες τους να χειρίζονται την πληροφορία, σήμερα και στο μέλλον και συμβάλλοντας με τον τρόπο αυτό στη μείωση του χάσματος ανάμεσα στους πληροφοριακά φτωχούς και πληροφοριακά πλούσιους. Συγκεκριμένα αναλύονται οι απαιτούμενες δεξιότητες που πρέπει να έχουν οι βιβλιοθηκονόμοι, ώστε να συμβάλλουν ενεργά στην ανάπτυξη της πληροφοριακής παιδείας και καταγράφεται η προσπάθεια συμμετοχής των ελληνικών ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών στην πληροφοριακή εκπαίδευση. Ο όρος πληροφοριακή παιδεία θα πρέπει να κατανοηθεί ως όρος που περιγράφει τις δεξιότητες και ικανότητες εκείνες που απαιτούνται για τον εντοπισμό, την αναζήτηση, την ανάκτηση, την αξιολόγηση και την αποτελεσματική χρήση της πληροφορίας. Δεξιότητες που είναι απαραίτητες για την επιβίωση στην κοινωνία της πληροφορίας. Στην προσπάθεια να εντοπιστούν οι απόψεις των Ελλήνων βιβλιοθηκονόμων σε σχέση με τη συμμετοχή τους σε προγράμματα εκπαίδευσης χρηστών, πραγματοποιήθηκε έρευνα στο σύνολο των Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών Ελλάδας και Κύπρου. Συγκεντρώθηκαν και αναλύθηκαν 167 ερωτηματολόγια από εργαζόμενους στις βιβλιοθήκες. Οι Έλληνες βιβλιοθηκονόμοι θεωρούν ότι πρέπει να συμμετέχουν στην εκπαιδευτική διαδικασία, όπως προκύπτει από την ανάλυση των δεδομένων. Επιπλέον, το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων θεωρεί ότι ο βιβλιοθηκονόμος μόνος του ή σε συνεργασία με το εκπαιδευτικό προσωπικό θα πρέπει να αναλάβει την εκπαίδευση χρηστών. Επίσης, ένα μεγάλο ποσοστό (84%) αυτών ενδιαφέρεται να διδάξει σε προγράμματα πληροφοριακής εκπαίδευσης και θεωρεί ότι έχει τις ικανότητες ώστε να φέρει σε πέρας αυτό το έργο αποτελεσματικά. Παρ' όλα αυτά, μικρό ποσοστό των βιβλιοθηκονόμων δίνει μεγάλη προτεραιότητα σε τομείς, που τονίζονται στη βιβλιοθηκονομική βιβλιογραφία, όπως είναι η διδακτική εμπειρία και η γνώση του επιστημονικού αντικειμένου των χρηστών. Η βελτίωση της εκπαίδευσης χρηστών μπορεί να επιτευχθεί με καλύτερη βιβλιοθηκονομική εκπαίδευση σύμφωνα με τις απόψεις σημαντικού ποσοστού των ερωτηθέντων. Η βιβλιοθηκονομική βιβλιογραφία δείχνει επίσης ότι οι βιβλιοθηκονόμοι για να συμβάλλουν στην ανάπτυξη πληροφοριακής παιδείας, ενδείκνυται να αποκτήσουν γνώσεις σε αντικείμενα όπως θεωρίες μάθησης, τεχνικές διδασκαλίας και μεθόδους μεταφοράς της γνώσης. Οι γνώσεις αυτές μπορούν να αποκτηθούν μέσα από ποικίλες μορφές εκπαίδευσης, που δεν παρέχονται σήμερα και που θα δώσουν τη δυνατότητα στους βιβλιοθηκονόμους να συμβάλλουν ουσιαστικά στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Λέξεις Κλειδιά: Πληροφοριακή Παιδεία, Εκπαιδευτική Διαδικασία, Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση, Βιβλιοθηκονομική Εκπαίδευση

Abstract

The authors of this study consider that librarians need to take part in the development of information literacy, helping users to handle information, today and in the future, and thus contributing to the decrement of the gap between the information poor and the information rich. More specifically, the skills that are necessary for librarians to contribute actively in the development of information literacy are analyzed. In addition, the effort of Greek academic libraries to get involved in users' education programs is recorded. The term information literacy needs to be understood as a term that describes the skills and abilities that are necessary for identifying, inquiring, retrieving, evaluating and effective use of the obtained information. These are skills and abilities that are necessary for survival in the information society. In an effort to identify the opinions and attitudes of Greek librarians with regard to their participation in user education programs, a survey was conducted to the Academic librarians of Greece and Cyprus. One hundred sixty seven (167) questionnaires were gathered and analyzed. From the analysis of the data it is clear that Greek librarians believe that they should participate in the educational process. In addition, the greater percentage of the respondents considers that the librarian by himself or with the cooperation of a member of the faculty should be responsible for educating the users. A large percentage (84%) also, from the ones that are interested in participating in an information literacy program, considers that he/she is capable of carrying out this project, effectively. However, a small percentage of librarians think that teaching experience and knowledge of user's scientific domain, which are pointed out in library literature, are very important. The improvement of users' training may be achieved by a better library educational program, according to the opinions of a significant percentage of the respondents. Library literature indicates also, that librarians in order to contribute to the development of information literacy, it is advisable to acquire knowledge of theories of learning, of instructional design and of methods of transferring information. These fields of knowledge may be acquired through a variety of educational programs, which are not provided up to now, and which may enable librarians to contribute substantially to teaching process.

Keywords: Information Literacy; Educational Process; Continuing Education; Library Education

1. Εισαγωγή

Η επερχόμενη κοινωνία της πληροφορίας στην Ελλάδα απαιτεί να διερευνήσουμε αν τα μέλη της κοινωνίας αυτής συμβαδίζουν με τη δυναμική της κοινωνίας που δημιουργείται. Η αλήθεια είναι ότι η τεχνολογική υποδομή δεν είναι πλέον φτωχή στην Ελλάδα. Ωστόσο θα μπορούσε να πει κανείς ότι αυτή η τεχνολογία λειτουργεί σε μία κοινωνία, η οποία δεν έχει την απαιτούμενη κοινωνική υποδομή να την υποστηρίξει. Εμπειρικά στοιχεία δείχνουν ότι πολλοί Έλληνες, μεταξύ τους και αρκετοί επιστήμονες, δεν είναι εξοικειωμένοι με την τεχνολογία της πληροφορίας. Αν πάρουμε υπόψη μας τη δήλωση του Moore (1998), ο οποίος τονίζει ότι «Η πληροφοριακή παιδεία είναι μια απαιτούμενη δεξιότητα για επιβίωση στην κοινωνία της πληροφορίας» (p. 10), τότε πρέπει να δώσουμε μεγάλη έμφαση στη

σπουδαιότητα της πληροφοριακής παιδείας στην Ελλάδα. Για την έννοια της πληροφοριακής παιδείας δεχόμαστε τον ορισμό της ALA κατά τον οποίο "η πληροφοριακή παιδεία είναι ένα σύνολο ικανοτήτων που απαιτούν από τα άτομα να αναγνωρίζουν πότε χρειάζεται η πληροφόρηση και να έχουν την ικανότητα να εντοπίζουν, αποτιμούν και χρησιμοποιούν αποτελεσματικά την απαραίτητη πληροφόρηση. (American Library Association Presidential Committee on Information Literacy, 1998). Κύριο ρόλο για την ανάπτυξη αυτής της δεξιότητας μπορούν να διαδραματίσουν τα εκπαιδευτικά ιδρύματα, ως ερευνητικά και εκπαιδευτικά κέντρα ώστε «...να κλείσει το χάσμα ανάμεσα στους πληροφοριακά φτωχούς και πληροφοριακά πλούσιους» (Ercegovac 1998, p.139). Κατ' επέκταση οι ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες, οι οποίες συνδράμουν στην εκπαιδευτική διαδικασία και στην έρευνα μέσω της οργάνωσης και παροχής της πληροφόρησης, μπορούν να παίξουν σημαντικό ρόλο. Η προσβασιμότητα της ηλεκτρονικής πληροφορίας είναι μια πραγματικότητα για τις ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες στην Ελλάδα και την Κύπρο.

Η ανάγκη οι βιβλιοθηκονόμοι να διδάξουν πώς να ανακτούν οι χρήστες των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών συναφείς πληροφορίες έχει εντοπιστεί τα τελευταία χρόνια (Τσιμπόγλου, Κωστάκης). Ωστόσο τα εμπειρικά δεδομένα δείχνουν ότι οι χρήστες, ακαδημαϊκοί και φοιτητές, δε φαίνεται να αξιοποιούν πλήρως τον πλούτο των πληροφοριών, στον οποίο μπορούν να έχουν πρόσβαση από τις βιβλιοθήκες τους. Για το λόγο αυτό η παρούσα μελέτη στοχεύει να προσφέρει πληροφορίες αναφορικά με τα προσφερόμενα προγράμματα πληροφοριακής εκπαίδευσης στις ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες και το είδος τους, να καταγράψει τις απόψεις των βιβλιοθηκονόμων για τη βελτίωση του επιπέδου της πληροφοριακής εκπαίδευσης καθώς και να διερευνήσει αν διαθέτουν τις απαιτούμενες δεξιότητες να ανταπεξέλθουν στην εκπαιδευτική διαδικασία.

2. Βιβλιογραφική ανασκόπηση

Πολλές έρευνες ανά τον κόσμο έχουν εκπονηθεί για προγράμματα πληροφοριακής εκπαίδευσης ή προγράμματα εκπαίδευσης χρηστών. Οι περισσότερες απ' αυτές έχουν δείξει ότι το εκπαιδευτικό προσωπικό στην πλειοψηφία του πιστεύει ότι οι βιβλιοθηκονόμοι πρέπει να έχουν την κύρια ευθύνη στη διδασκαλία δεξιοτήτων πληροφοριακής παιδείας και ότι η συνεργασία με το εκπαιδευτικό προσωπικό θα δώσει καλύτερα αποτελέσματα (Maynard 1990; Canon 1994; Amstutz and Whitson 1997; Julien 1998; Boff and Johnson 2002; Korobili & Tilikidou 2005).

Άλλες μελέτες, που απευθύνονταν σε βιβλιοθηκονόμους, σχεδιάστηκαν για να εντοπίσουν τις απόψεις τους και τις δεξιότητες που απαιτούνται για να διδάξουν σε προγράμματα πληροφοριακής εκπαίδευσης, καθώς και τις πρακτικές που χρησιμοποιούν στην εκπαίδευση χρηστών. Πιο συγκεκριμένα οι Feret and Marcinek (1999) χρησιμοποιώντας την τεχνική Delphi προσπάθησαν να εντοπίσουν ανάμεσα στα άλλα τις δεξιότητες και τα χαρακτηριστικά που είναι απαραίτητα σε ένα βιβλιοθηκονόμο στη σύγχρονη εποχή. Οι περισσότεροι ειδικοί που συμμετείχαν στη συζήτηση, κατέληξαν ότι οι βιβλιοθηκονόμοι πρέπει να συμβαδίζουν με τις νέες τεχνολογίες και «... Θα πρέπει να είναι ικανοί να προσαρμόζονται ως φύλακες και χορηγοί της πληροφορίας, ανεξάρτητα από τη μορφή της πληροφορίας» (p. 102). Μία άλλη μελέτη των Patterson and Howell (1990) αφορά τους τρόπους βελτίωσης της αποτελεσματικότητας των βιβλιοθηκονόμων – εκπαιδευτών. Πολλοί από τους ερωτηθέντες απάντησαν ότι έχουν παρακολουθήσει διάφορες δραστηριότητες, όπως συνέδρια, εργαστήρια ή σεμινάρια, για να αποκτήσουν τις απαραίτητες δεξιότητες. Ενώ οι Shonrock και Mulder (1990) σε μία παρόμοια έρευνα εντόπισαν ότι τρεις ήταν οι κύριες πηγές από τις οποίες οι βιβλιοθηκονόμοι απέκτησαν τις απαιτούμενες

δεξιότητες: επαγγελματική κατάρτιση (on the job training), αυτό-εκπαίδευση και διάφορες μορφές επίσημης εκπαίδευσης. Ο Adeyoyin (2006) σε έρευνα που διεξήγαγε σε εργαζόμενους στις ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες της Δυτικής Αφρικής, εντόπισε ότι το 48.38% των βιβλιοθηκονόμων και το 15.97% των μη βιβλιοθηκονόμων εργαζόμενων στις βιβλιοθήκες ήταν γνώστες της τεχνολογίας της πληροφορίας και των επικοινωνιών. Ενώ η Dalrymple (2002) διεξήγαγε έρευνα σε Αμερικανούς βιβλιοθηκονόμους για να εξακριβώσει κατά πόσο οι βιβλιοθηκονόμοι που διδάσκουν καθώς και οι υπόλοιποι βιβλιοθηκονόμοι ενδιαφέρονταν να μάθουν, να αφομοιώσουν και να χρησιμοποιήσουν θεωρίες μάθησης για την εκπαίδευση χρηστών. Σχεδόν το 84% των ερωτηθέντων ενδιαφέρονταν να μάθουν περισσότερο για διδακτική. Η Dalrymple (2002) τονίζει ότι οι θεωρίες μάθησης είναι τομείς που ενδιαφέρουν ιδιαίτερα τους βιβλιοθηκονόμους, σαν αποτέλεσμα της κοινωνίας της πληροφορίας και της υιοθέτησης των προτύπων της πληροφοριακής παιδείας (p. 272). Μία μελέτη από τους Hardy και Corral (2007) σε 32 βιβλιοθηκονόμους εξειδικευμένους σε ένα επιστημονικό αντικείμενο εντόπισαν ότι είχαν στενή συνεργασία με το εκπαιδευτικό προσωπικό και εμπλέκονταν στη διδασκαλία. Γι' αυτό παιδαγωγικές και διαπροσωπικές ικανότητες θεωρήθηκαν απαραίτητες για να συμπληρώσουν τις επαγγελματικές και τεχνικές τους δεξιότητες. Συμπερασματικά θεωρήθηκε ότι οι εξειδικευμένοι βιβλιοθηκονόμοι σε ένα επιστημονικό τομέα εκπληρώνουν ένα πολύ χρήσιμο ρόλο στο καινούριο ψηφιακό περιβάλλον.

Στην Ελλάδα μέχρι σήμερα έχει πραγματοποιηθεί μόνο μία έρευνα (Νικητάκη κ.α. 2004) για πληροφοριακή εκπαίδευση σε βιβλιοθηκονόμους ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών. Στόχος της οποίας ήταν να καταγράψει αν παρέχονται υπηρεσίες πληροφοριακής παιδείας, το είδος των προγραμμάτων και το περιεχόμενό τους. Η έρευνα διεξήχθη σε 84 ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες και έδειξε ότι ποσοστό 58,3% των βιβλιοθηκών παρείχε προγράμματα πληροφοριακής εκπαίδευσης για εκμάθηση βιβλιογραφικών ικανοτήτων, σε μορφή διαλέξεων ή online εκπαιδευτικών οδηγών. Επομένως, η παρούσα έρευνα έρχεται επιπρόσθετα να καλύψει και το ερευνητικό κενό που υπάρχει στην ελληνική βιβλιοθηκονομική κοινότητα σε σχέση με την πληροφοριακή παιδεία.

3. Στόχοι

Η παρούσα μελέτη απευθύνθηκε στο προσωπικό των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών της Ελλάδας και της Κύπρου προσπαθώντας να ερευνήσει τις απόψεις τους για προγράμματα πληροφοριακής εκπαίδευσης. Πιο συγκεκριμένα, αυτή η έρευνα προσπάθησε να διερευνήσει τα παρακάτω:

- αν οι ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες στην Ελλάδα και την Κύπρο παρέχουν προγράμματα πληροφοριακής εκπαίδευσης και συμβάλλουν στην ανάπτυξη δεξιοτήτων πληροφοριακής παιδείας
- το είδος των προγραμμάτων που προσφέρονται
- αν οι βιβλιοθηκονόμοι έχουν εκπαιδευτική εμπειρία και πως την απέκτησαν
- τις απόψεις τους για τους τρόπους βελτίωσης την παρεχόμενης εκπαίδευσης.

4. Μεθοδολογία

Αντικείμενα της έρευνας και συνεπώς ο στατιστικός πληθυσμός, όπως προαναφέρθηκε, υπήρξαν οι εργαζόμενοι στις ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες της Ελλάδας και της Κύπρου. Ως εργαζόμενοι στις ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες για την παρούσα έρευνα θεωρούνται οι μόνιμοι αλλά και οι συμβασιούχοι ανεξαρτήτου γνωστικού αντικείμενου και επιπέδου σπουδών, γιατί ως γνωστόν στις ελληνικές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες απασχολούνται και πτυχιούχοι άλλων ειδικοτήτων πέρα της βιβλιοθηκονομίας. Στον προαναφερθέντα πληθυσμό δεν συμπεριελήφθησαν οι μεταπτυχιακοί φοιτητές και όσοι κάνουν πρακτική άσκηση. Οι εργαζόμενοι στις

ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες σύμφωνα με τα στοιχεία της ΜΟΠΑΒ για το έτος 2005 ανέρχονται σε 974 για την Ελλάδα και σε 63 για το Πανεπιστήμιο Κύπρου. Η συλλογή των δεδομένων πραγματοποιήθηκε με τη μέθοδο των δομημένων ερωτηματολογίων, τα οποία απεστάλησαν με ηλεκτρονική μορφή. Οι ερωτώμενοι είχαν τη δυνατότητα να αποστείλουν τα συμπληρωμένα ερωτηματολόγια με ηλεκτρονικό ή συμβατικό ταχυδρομείο ή ακόμη και με τηλεομοιοτυπία (fax). Στο σχεδιασμό του ερωτηματολογίου συνέβαλλαν οι εργασίες των Charles D. Patterson και Donna W. Howell (1990) καθώς και των Diana Shonrock και Craig Mulder (1990).

Το αρχείο δεδομένων, το οποίο υπήρξε αντικείμενο στατιστικής επεξεργασίας και ανάλυσης, είναι μεγέθους εκατόν εξήντα επτά αντικειμένων (167) και αποτελείται από τα ερωτηματολόγια που συμπλήρωσαν οι εργαζόμενοι, βιβλιοθηκονόμοι και μη, από 32 ακαδημαϊκά ιδρύματα. Στην παρούσα εισήγηση γίνεται αναφορά στις μεταβλητές εκείνες που αφορούν: (α) τα δημογραφικά στοιχεία των ερωτώμενων (ακαδημαϊκό τίτλο, αντικείμενο ενασχόλησης), (β) τα προγράμματα πληροφοριακής εκπαίδευσης που διαθέτουν οι βιβλιοθήκες, (γ) το προσωπικό τους ενδιαφέρον να διδάξουν και δ) τις απόψεις τους σχετικά με τον καταλληλότερο εκπαιδευτή, τους τρόπους βελτίωσης εκπαίδευσης των χρηστών τους και την ικανότητα τους ως διδάσκοντες.

5. Αποτελέσματα

Από τους εργαζόμενους στις ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες που απάντησαν, το 66,5% είναι απόφοιτοι των τμημάτων βιβλιοθηκονομίας των Τεχνολογικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, το 15% απόφοιτοι του αντίστοιχου πανεπιστημιακού τμήματος και το 18,6% προέρχονται από άλλο επιστημονικό χώρο. Επιπλέον, το 21,6% των εργαζόμενων που συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο δήλωσε ότι κατέχει μεταπτυχιακό τίτλο στην επιστήμη της βιβλιοθηκονομίας, το 16,2% σε άλλο γνωστικό αντικείμενο ενώ το 62,3% δε διαθέτει μεταπτυχιακό τίτλο. Το αντικείμενο ενασχόλησης των ερωτηθέντων ποικίλει, καθώς το 32,3% ασκεί καθήκοντα διεύθυνσης, το 60,5% ασχολείται με την επεξεργασία υλικού και το 47,3% ανήκει στο πληροφοριακό τμήμα. Πρέπει να σημειωθεί ότι στη συγκεκριμένη ερώτηση υπήρχε η δυνατότητα να συμπληρωθούν περισσότερες από μία απαντήσεις, όπως και έγινε. Εδώ παρατηρείται, κάτι που είναι ήδη γνωστό εμπειρικά, ότι οι εργαζόμενοι στις ελληνικές βιβλιοθήκες δεν ασχολούνται αποκλειστικά με ένα αντικείμενο και δεν υφίσταται η έννοια του βιβλιοθηκονόμου «εξειδικευμένου σε ένα γνωστικό πεδίο» (subject librarian).

Από τις 67 βιβλιοθήκες που λάβαμε απαντήσεις, κεντρικές και παραρτήματα, οι 53 διαθέτουν προγράμματα πληροφοριακής εκπαίδευσης και το είδος των προσφερόμενων προγραμμάτων κυμαίνεται από περιηγήσεις στο χώρο της βιβλιοθήκης, σεμινάρια ολιγόωρα ή μιας εβδομάδας έως και αυτόνομο μάθημα.

Σχεδόν οι μισοί (53,3%) από τους Έλληνες και Κύπριους εργαζόμενους στις ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες θεωρούν ότι ο πιο κατάλληλος για να εμφυσήσει στους χρήστες/ φοιτητές τις δεξιότητες της πληροφοριακής παιδείας είναι ο βιβλιοθηκονόμος σε συνεργασία με το εκπαιδευτικό προσωπικό. Ενώ το 33,5% θεωρεί ως πιο κατάλληλο το βιβλιοθηκονόμο μόνο του και το 12% το εκπαιδευτικό προσωπικό σε συνεργασία με τους βιβλιοθηκονόμους. Επιπρόσθετα, ενδιαφέρον προκαλεί το γεγονός ότι ένα πολύ μεγάλο ποσοστό της τάξεως του 83,8% απαντάει ότι ναι πιθανόν ή ναι σίγουρα ενδιαφέρεται να διδάξει σε πρόγραμμα πληροφοριακής

εκπαίδευσης. Αξίζει να σημειωθεί ότι κανείς από τους ερωτηθέντες δεν θεωρεί ότι το εκπαιδευτικό προσωπικό έχει τη δυνατότητα να αναλάβει εξ ολοκλήρου τη συγκεκριμένη δραστηριότητα.

Όσον αφορά τους τρόπους βελτίωσης της παρεχόμενης πληροφοριακής εκπαίδευσης διαπιστώνουμε από τους ερωτηθέντες ότι θεωρούν ‘πολύ σημαντικό’ οι βιβλιοθηκονόμοι: να έχουν καλύτερη εκπαίδευση στη χρήση των πηγών σε ποσοστό 55,7%, να έχουν διδακτική εμπειρία και γνώση του επιστημονικού αντικειμένου των χρηστών σε ποσοστό 34,7% και να έχουν συνεργασία με το εκπαιδευτικό προσωπικό σε ποσοστό 40,7%.

Η συντριπτική πλειοψηφία (89,8%) των βιβλιοθηκονόμων και μη που συμμετείχαν στην έρευνα θεωρεί ότι μπορεί να διδάξει στους χρήστες τη χρήση των πηγών της Βιβλιοθήκης και κατ’ επέκταση ότι γνωρίζει τις πηγές. Οι περισσότεροι από αυτούς (53,3%) δεν έχουν συμμετάσχει σε δραστηριότητες βελτίωσης της διδακτικής τους ικανότητας. Όσοι δήλωσαν ότι παρακολούθησαν σχετικές δραστηριότητες, οι οποίες επιπρόσθετα σχετίζονται και με τη δια βίου μάθηση, παρατίθενται με φθίνουσα κλίμακα: σεμινάρια (34,7%), προσωπικό διάβασμα (32,3%), παρακολούθηση μαθημάτων (24%), παρακολούθηση εργαστηρίων (16,2%) και online tutorials (15,6%). Όπως μπορεί να παρατηρήσει κανείς οι συμμετέχοντες στην έρευνα μπορούσαν να συμπληρώσουν στο συγκεκριμένο ερώτημα περισσότερες από μία απαντήσεις.

6. Ανάλυση Δεδομένων

Επιπλέον για την επεξεργασία και ανάλυση των δεδομένων εφαρμόστηκε η μέθοδος της Ταξινόμησης Κατ’ Αύξουσα Ιεραρχία (C.A.H.), η οποία χαρακτηρίζεται από τη δυνατότητα που παρέχει στον ερευνητή να μελετήσει κάθε υπό ανάλυση μεταβλητή σε σχέση με όλες τις υπόλοιπες και να μελετηθεί το φαινόμενο με τη χρήση πολλών μεταβλητών ταυτόχρονα, έχοντας όλες την ίδια βαρύτητα (Παπαδημητρίου, 1994 & 2002; Μάλλιαρη, 2005). Από την τεχνική αυτή προέκυψαν οι παρακάτω τέσσερις ομάδες:

- Η ομάδα Α αποτελείται από το 24,6% των ατόμων που απάντησαν στο ερωτηματολόγιο και χαρακτηρίζεται κατά κύριο λόγο από το γεγονός ότι οι συγκεκριμένοι εργαζόμενοι δεν είναι πτυχιούχοι βιβλιοθηκονόμοι αλλά απόφοιτοι άλλων σχολών και έχουν μεταπτυχιακό τίτλο σε γνωστικό αντικείμενο διαφορετικό απ’ αυτό της βιβλιοθηκονομίας και δεν ανήκουν ούτε στο τμήμα της επεξεργασίας υλικού ούτε στο πληροφοριακό τμήμα. Θεωρούν ότι ο πιο κατάλληλος για εκπαιδευτής πληροφοριακής παιδείας είναι μέλος του εκπαιδευτικού προσωπικού σε συνεργασία με βιβλιοθηκονόμο, δεν ενδιαφέρονται να διδάξουν και δεν έχουν τη σχετική ικανότητα.
- Η ομάδα Β με βάρος 16,8% αποτελείται από εκείνους τους εργαζόμενους στις ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες, οι οποίοι κατά κύριο λόγο είναι απόφοιτοι του τμήματος Αρχειονομίας-Βιβλιοθηκονομίας και έχουν μεταπτυχιακό τίτλο στη βιβλιοθηκονομία. Δεν ανήκουν στο πληροφοριακό τμήμα αλλά ασχολούνται με άλλες υπηρεσίες της βιβλιοθήκης πέραν των παραδοσιακών υπηρεσιών (επεξεργασία, πληροφοριακές υπηρεσίες κλπ.). Θεωρούν λιγότερο σημαντικό για τη βελτίωση της πληροφοριακής παιδείας των χρηστών τους: τη γνώση του επιστημονικού αντικειμένου, τη συνεργασία εκπαιδευτικού και

βιβλιοθηκονόμου και τη διδακτική εμπειρία των βιβλιοθηκονόμων για την εκπαίδευση των χρηστών.

- Η ομάδα Γ αποτελείται από το 29,3% των συμμετεχόντων στην έρευνα και χαρακτηρίζονται κατά κύριο λόγο από το γεγονός ότι είναι πτυχιούχοι των τμημάτων βιβλιοθηκονομίας των Τεχνολογικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων. Εργάζονται στο πληροφοριακό τμήμα και στην υποστήριξη των συστημάτων αλλά ασχολούνται και με τη διεύθυνση της βιβλιοθήκης. Ενδιαφέρονται να ασχοληθούν με τη διδασκαλία της πληροφοριακής παιδείας και έχουν συμμετάσχει σε δραστηριότητες βελτίωσης της διδασκαλίας. Θεωρούν πολύ σημαντικό για τη βελτίωση της πληροφοριακής παιδείας των χρηστών τους τόσο το να έχουν οι βιβλιοθηκονόμοι γνώση του επιστημονικού αντικειμένου των χρηστών όσο και διδακτική εμπειρία.
- Η ομάδα Δ με βάρος 23,4% αποτελείται από εκείνους τους εργαζόμενους στις ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες, οι οποίοι κατά κύριο λόγο είναι πτυχιούχοι των τμημάτων βιβλιοθηκονομίας των Τεχνολογικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων χωρίς μεταπτυχιακό τίτλο. Ασχολούνται κυρίως με την επεξεργασία υλικού, ενδιαφέρονται πιθανόν να διδάξουν, αλλά δεν έχουν συμμετάσχει σε δραστηριότητες βελτίωσης της διδασκαλίας. Θεωρούν πολύ σημαντικό για τη βελτίωση της πληροφοριακής παιδείας των χρηστών τη συνεργασία εκπαιδευτικού και βιβλιοθηκονόμου για την εκπαίδευση των χρηστών.

Οι ομάδες που δημιουργήθηκαν από την προαναφερθείσα μέθοδο σε συνδυασμό με τη συσχέτιση των μεταβλητών ανά δύο, οδήγησε στην εξαγωγή ορισμένων συμπερασμάτων. Πιο συγκεκριμένα από την επεξεργασία των δεδομένων προέκυψε ότι:

- Το ακαδημαϊκό υπόβαθρο των εργαζόμενων δεν επηρεάζει το βαθμό ενδιαφέροντος για συμμετοχή τους σε προγράμματα πληροφοριακής παιδείας ως διδάσκοντες, αλλά επηρεάζει την άποψη τους ως προς το βαθμό σημαντικότητας της γνώσης του επιστημονικού αντικειμένου, της συνεργασίας με το εκπαιδευτικό προσωπικό και της διδακτικής εμπειρίας.
- Το αντικείμενο εργασίας των εργαζόμενων στις ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες, επίσης, δεν επηρεάζει το βαθμό ενδιαφέροντος τους για συμμετοχή σε προγράμματα πληροφοριακής παιδείας ως διδάσκοντες. Πιο συγκεκριμένα:
 - Παρατηρείται ότι όσοι ασχολούνται με τη διεύθυνση/ διοίκηση ενδιαφέρονται ιδιαιτέρως (88,8%) να διδάξουν τις αρχές της πληροφοριακής παιδείας. Πιθανότατα γιατί υπάρχουν πολλές μικρές βιβλιοθήκες και παραρτήματα με ολιγομελές προσωπικό με αποτέλεσμα ο προϊστάμενος να ασχολείται και με τα προγράμματα πληροφοριακής παιδείας.
 - Ιδιαίτερα υψηλό ποσοστό (88,6%) παρατηρείται από τα άτομα που ασχολούνται κυρίως με τις πληροφοριακές υπηρεσίες και τα οποία ενδιαφέρονται να διδάξουν σε προγράμματα πληροφοριακής εκπαίδευσης, κάτι που είναι αναμενόμενο και συναντάται και στη διεθνή βιβλιογραφία (McCutcheon and Lambert, 2001).
 - Ακόμη και όσοι ασχολούνται με την υποστήριξη συστημάτων, οι οποίοι έχουν ως επί το πλείστον υπόβαθρο πληροφορικής, ενδιαφέρονται να διδάξουν στους χρήστες μαθήματα για την πληροφοριακή παιδεία σε ποσοστό ιδιαίτερα υψηλό (82,8%).
- Το προσωπικό ενδιαφέρον για τη συμμετοχή στην παροχή μαθημάτων πληροφοριακής εκπαίδευσης, δεν προϋποθέτει και την παρακολούθηση

δραστηριοτήτων βελτίωσης της διδασκαλίας, καθώς οι μισοί από αυτούς που εκδήλωσαν ενδιαφέρον δεν έχουν συμμετάσχει σε ανάλογες δραστηριότητες.

- Επιπλέον, θα πρέπει να τονιστεί ότι οι μισοί από όσους θεωρούν ότι έχουν την ικανότητα διδασκαλίας, δεν έχουν συμμετάσχει σε δραστηριότητες βελτίωσης της διδασκαλίας.

Συνοπτικά μπορούμε να αναφέρουμε ότι τα στοιχεία της έρευνας και η ανάλυση δεδομένων αναδεικνύουν ορισμένα χαρακτηριστικά του επαγγέλματος σε σχέση με τη συμμετοχή τους σε προγράμματα πληροφοριακής εκπαίδευσης. Από την έρευνα προέκυψε ότι το σύνολο των εργαζόμενων στις ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες της Ελλάδας και της Κύπρου ενδιαφέρεται για τα προγράμματα πληροφοριακής εκπαίδευσης και καταβάλει προσπάθειες ενεργής συμμετοχής στην ανάπτυξη δεξιοτήτων πληροφοριακής παιδείας ανεξάρτητα από το αντικείμενο ενασχόλησης τους. Μεγάλο ποσοστό θεωρεί σημαντική τη συνεργασία με το εκπαιδευτικό προσωπικό και τη γνώση του επιστημονικού αντικειμένου, για την επιτυχή έκβαση της προσπάθειας, όπως επιβεβαιώνεται και από τη διεθνή βιβλιογραφία. Ωστόσο από αυτούς που ενδιαφέρονται να διδάξουν, σημαντικό ποσοστό θεωρούν ότι δεν έχουν την ανάλογη ικανότητα. Εξάλλου, οι δραστηριότητες που έχουν δηλώσει ότι έχουν παρακολουθήσει για την απόκτηση των απαιτούμενων διδακτικών ικανοτήτων, δεν μπορούμε να θεωρήσουμε ότι στην πλειοψηφία τους είναι επαρκείς για την ενεργή και αποτελεσματική συμμετοχή τους στην εκπαιδευτική διαδικασία.

7. Συμπεράσματα

Από τη μελέτη προκύπτει ότι η βελτίωση των μεθόδων διδασκαλίας εκπαίδευσης χρηστών μπορεί να επιτευχθεί με καλύτερη βιβλιοθηκονομική εκπαίδευση σύμφωνα με τις απόψεις σημαντικού ποσοστού των ερωτηθέντων. Η βιβλιοθηκονομική βιβλιογραφία δείχνει επίσης ότι οι βιβλιοθηκονόμοι προκειμένου να συμβάλλουν στην ανάπτυξη της πληροφοριακής παιδείας, πρέπει να μελετήσουν θεωρίες μάθησης και διδασκαλίας, να εξετάσουν σε βάθος τις θεωρίες και τα μοντέλα σχεδιασμού διδακτικής, καθώς και τις μεθόδους μεταφοράς της γνώσης εμπλέκοντας τηλεπικοινωνίες και πολυμέσα ώστε να αποκτήσουν την ικανότητα να συμβάλλουν ουσιαστικά στην εκπαιδευτική διαδικασία. Οι συγκεκριμένες γνώσεις μπορούν να αποκτηθούν μέσα από ποικίλες μορφές εκπαίδευσης κυρίως σε μεταπτυχιακό επίπεδο. Οι βιβλιοθηκονόμοι που θα ετοιμάσουν προγράμματα πληροφοριακής εκπαίδευσης πρέπει να γνωρίζουν επιπλέον τις θεωρίες και τα μοντέλα συμπεριφοράς χρηστών. Πρέπει να είναι εξοικειωμένοι με τις πληροφοριακές ανάγκες των ατόμων που θα εκπαιδεύσουν, οι οποίες μπορεί να είναι πολύ διαφορετικές και πολύ εξειδικευμένες. Όπως αναφέρει ο Killcullen (1998) οι βιβλιοθηκονόμοι για να είναι σε θέση να διδάξουν τους χρήστες τους πρέπει:

- Να μάθουν τι αποτελεί πληροφοριακή παιδεία και τι δεξιότητες κριτικής σκέψης,
- Να κατανοήσουν τις θεωρίες μάθησης και κινήτρων
- Να γνωρίσουν και να χρησιμοποιούν διάφορες τεχνικές διδασκαλίας (σ. 8).

Επιπρόσθετα, προτείνεται η δημιουργία μιας μαθησιακής πύλης (portal) που θα αποτελέσει πλαίσιο για τη δημιουργία προγραμμάτων πληροφοριακής εκπαίδευσης (Pinto, 2007). Ο γενικότερος στόχος της Πύλης θα είναι να προσφέρει εκείνο το εννοιολογικό και διδακτικό εκπαιδευτικό υλικό που θα εστιάζει στη γνώση και το χειρισμό εργαλείων για την ηλεκτρονική διαχείριση περιεχομένου και την παροχή οδηγιών πληροφοριακής παιδείας για τους σπουδαστές ενισχύοντας τη θέση ότι η εκμάθηση στο σημερινό πανεπιστημιακό περιβάλλον πρέπει να είναι διαρκής, ουσιαστική, εξατομικευμένη, και κοινωνική. Ο σχεδιασμός της Πύλης θα πρέπει να εμπίπτει στην χρηστοκεντρική φιλοσοφία. Δηλαδή, τα προγράμματα που θα

δημιουργούνται για κάθε περίπτωση θα προσαρμόζονται στις μαθησιακές ανάγκες της εκάστοτε κοινότητας. Σε αυτό το σημείο είναι απαραίτητη η συνεργασία με το εκπαιδευτικό προσωπικό, όπως άλλωστε προκύπτει από τη μελέτη αλλά και από την παγκόσμια βιβλιογραφία. Η στενή συνεργασία των δύο μερών είναι αυτή που μπορεί να φέρει τα καλύτερα δυνατά αποτελέσματα στην πληροφοριακή εκπαίδευση. Οι εκπαιδευτικοί που γνωρίζουν το επιστημονικό αντικείμενο και οι βιβλιοθηκονόμοι που γνωρίζουν τις πηγές ηλεκτρονικές και μη, είναι φυσικοί συνεργάτες σε αυτό το εγχείρημα. Εφόσον, εδραιωθεί η συνεργασία και η εμπιστοσύνη μεταξύ βιβλιοθηκονόμων και εκπαιδευτικών, μπορούν να δομηθούν βέλτιστα προγράμματα πληροφοριακής εκπαίδευσης, τα οποία φυσικά θα αντανakλούν αυτή τη συνεργασία.

Βιβλιογραφία

Adeyoyin, S. O. (2006) ICT literacy among the staff of West African University Libraries: A comparative study of anglophone and franchophone countries. *The Electronic Library*, 24 (5), pp. 694-705.

American Library Association Presidential Committee on Information Literacy (1998) *A progress report on information literacy: An update on the American Library Association Presidential Committee on Information Literacy: Final Report*. [Internet] Available from: <
<http://www.ala.org/ala/acrl/acrlpubs/whitepapers/progressreport.htm> > [Accessed 29 July 2007]

Amstutz, D. & Whitson, D. (1997) University faculty and Information literacy: Who teaches the students?. *Research Strategies*, 15 (1), pp. 18-25.

Boff, C. & Johnson, K. (2002) The library and first-year experience courses: a nationwide study. *Reference Services review*, 30 (4), pp. 277-287.

Canon, A. (1994) Faculty survey on library research instruction. *RQ*, 33 (4), pp. 524-41.

Dalrymple, C. (2002) «Perceptions and practices of learning styles in library instruction». *College and Research Libraries*, 63 (3), pp. 261-273.

Ercegovac, Z. (1998) Information literacy: teaching now for year 2000. *Reference Services Review*, Fall/Winter, pp. 139-160.

Feret, M. & Marcinek, M. (1999) The future of the academic library and the academic librarian: a Delphi study. *Library Career Development*, 7 (10), pp. 91-107.

Hardy, G & Corral, S. (2007) Revisiting the subject librarian: A study of English, law and chemistry. *Journal of librarianship and Information Science*, 39 (2), pp. 79-91.

Julien, H. (1998). User education in New Zealand tertiary libraries: An international comparison. *The Journal of Academic Librarianship*, 24 (4), pp. 304-313.

Killcullen, M. (1998). Teaching librarians to teach: Recommendations on what we need to know. *Reference Services Review*, Summer, pp. 7-18.

Korobili, S. & Tilikidou, I. (2005) The necessity of information literacy education in a marketing department. *New library World*, 106 (11/12), pp. 519-531.

Maynard, E. J. (1990) A case study of faculty attitudes toward library instruction: The Citadel experience. *Reference Services Review*, 18 (summer), pp. 67-76.

McCutcheon, C. & Lambert, N.M. (2001) Tales untold: The connection between instruction and reference services. *Research Strategies*, 18, pp. 203-214.

Moore, A. B. (1998) From keepers of knowledge to learning facilitators: Information literacy in academic libraries. *Colorado Libraries*, 24 (4), pp. 10-11.

Patterson, C. D. & Howell, D. W. (1990) Library user education: assessing the attitudes of those who teach. *RQ*, 29 (4), pp. 513 –524.

Pinto, M. Vinciane Doucet, A. (2007) An Academic Portal for higher education information literacy: the e-COMS initiative, *The Journal of Academic Librarianship*, (Article in Press)

Shonrock, D. D. & Mulder, C. (1990) Instruction librarians: Acquiring the proficiencies critical to their work. *College & Research Libraries*, 51 (2), pp. 137-49.

Κωστάκη, Α. (2001) Πληροφορητικός γραμματισμός: δημιουργώντας αυτόνομους και κριτικούς διαχειριστές της πληροφόρησης για τον 21^ο αιώνα. Στο: Πρακτικά 10ου Πανελληνίου Συνεδρίου Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, Οκτώβριος 15-17, 2001, Θεσσαλονίκη, σ. 186-197.

Μάλλιαρη, Α. (2005) Πολυδιάστατη στατιστική ανάλυση δεδομένων προερχόμενων από ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες. Στο: Πρακτικά 14^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, Δεκεμβρίου 1-3, 2005, Αθήνα.

Μονάδα Ολικής Ποιότητας Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. (2005) *Στατιστικά στοιχεία Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών* [Internet]. Ιωάννινα, ΜΟΠΑΒ. Διαθέσιμο από: http://www.mopab.gr/statistics/annual/mopab_report_2005.pdf [Ημερομηνία πρόσβασης 3 Αυγούστου 2007].

Νικητάκης, Μ., Σίτας, Α., Πιτηκάρης, Θ. και Παπαδουράκης, Γ. (2004) Πληροφοριακή παιδεία και αυτοδύναμη μάθηση. Στο: Πρακτικά 13ου Πανελληνίου Συνεδρίου Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, Οκτώβριος 1-15, 2004, Κέρκυρα, σ. 557.

Παπαδημητρίου, Γ. (1994) *Μέθοδοι Ανάλυσης Δεδομένων*. Θεσσαλονίκη, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας.

Παπαδημητρίου, Γ. (2002) Η Ανάλυση Δεδομένων στην Ελλάδα. *Τετράδια Ανάλυσης Δεδομένων*, 1, σ. 5-11.

Τσιμπόγλου, Φ. (2000) Η ενσωμάτωση των υπηρεσιών βιβλιοθήκης στην εκπαιδευτική διαδικασία: αντικειμενικοί παράγοντες, υποκειμενικές προϋποθέσεις και πεδία εφαρμογής. Στο: Πρακτικά 9ου Πανελληνίου Συνεδρίου Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, Δεκέμβριος 18-20, 2000, Αθήνα, σ. 15-23